

Beslut

Datum 2024-06-12

Dnr 2023:8098

Sida **1 (18)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Palmbladsskolan i Uppsala kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Palmbladsskolan avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Palmbladsskolan den 24 och 25 april 2024. Besöket genomfördes av utredarna Carl Bexell och Ulrika Sutorius.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Palmbladsskolan i Uppsala kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i låg utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- utforma undervisningen så att den ger eleverna fördjupning och en helhetsbild av vad kunskapsområdet innefattar
- utveckla undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer så att den innefattar maktstrukturer och kritiskt förhållningssätt

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Palmbladsskolan i Uppsala kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- gör eleverna delaktiga i undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 15 januari 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i låg utsträckning utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen är återkommande i olika årskurser och uppdaterad med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet men ger få möjligheter till fördjupning

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att sexualitet, samtycke och relationer tas upp i flera olika ämnen, men lärarna samordnar inte sin undervisning så att frågor med koppling till kunskapsområdet kan fördjupas och belysas genom perspektiv från olika ämnen och ge eleverna en helhetsbild.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna få möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersproblematik. Undervisningen ger även eleverna få möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Undervisningen bidrar till att förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att undervisningen har ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade och att lärarna medvetet arbetar med formerna för undervisningen så att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att det finns rutiner för att bemöta intolerans, destruktiva jargonger och normer och att sådana frågor fördjupas i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna inte blir delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är återkommande och aktuell, men fördjupas inte i någon större utsträckning.

Granskningen visar att undervisningen i sexualitet, samtycke och relationer är ett återkommande inslag i samtliga årskurser men ger få möjligheter till fördjupning.

Av intervjuer med lärare framkommer att kunskapsområdet återkommande behandlas inom ramen för undervisningen i olika årskurser i flera olika ämnen såsom svenska, biologi, religionskunskap och samhällskunskap. Ett exempel är hur relationer och vänskap återkommer som teman i den litteratur som eleverna läser i olika årskurser i ämnet svenska. I biologi behandlas kunskapsområdet med fokus på sexualitet, samtycke och relationer under årskurs 8, men berörs även i årskurs 7 och 9. Lärare och elever uppger att mycket av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer sker under årskurs 8, då de förutom i undervisningen även arbetar med värdegrundsfrågor med fokus på maskulinitetsnormer på mentorstiden. Eleverna beskriver att undervisningen huvudsakligen innehåller repetitiva inslag och att eventuell fördjupning inom kunskapsområdet sker på mentorstiden. Lärarna uppger att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer innehåller både repetition och fördjupning, men att det är mycket som ska hinnas med, vilket gör att förekomsten av såväl repetition som fördjupning är begränsad.

I intervjuer med lärarna framkommer att externa besök inte används i undervisningen så att elevernas kunskaper inom kunskapsområdet fördjupas. När det gäller externa organisationer som exempelvis Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU, får eleverna möta dem utan lärarnas medverkan, vilket innebär att lärarnas delaktighet och insyn i vad som sker vid de tillfällena är begränsad. Lärarna förbereder exempelvis besöken av RFSU genom att eleverna får fundera på frågor som de vill ställa, men det sker inte någon uppföljning efter besöken som knyts till den ordinarie undervisningen.

I syfte att säkerställa att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är aktuell och uppdaterad, uppger lärarna att de tar upp aktuella händelser, exempelvis den nya könstillhörighetslagen och den så kallade snippa-domen till diskussion med eleverna. Enligt elever och lärare tittar eleverna i vissa årskurser regelbundet på nyheter och i samband med det händer det att kunskapsområdet berörs. Några lärare pekar på att det kan vara svårt för dem att veta vad som är viktigt ur elevernas perspektiv att ta upp när det gäller aktuella händelser. För att undervisningen ska vara uppdaterad hämtar lärarna information från externa organisationer via nätet.

Ämnesintegrerad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer tas upp i olika ämnen men ger inte eleverna en helhetsbild

Granskningen visar att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer behandlas i flera ämnen, men att undervisningen huvudsakligen genomförs utan samplanering.

Lärare och elever ger i intervjuer flera exempel på hur de arbetar med kunskapsområdet i olika ämnen såsom biologi, svenska, svenska som andraspråk, samhällskunskap och religionskunskap. Exempelvis innehåller samhällskunskapsämnet undervisning om samtycke och hedersproblematik vilket även tas upp i svenska. Av lärarintervjuer framgår att lärarna planerar sin egen undervisning. Lärarna berättar dock om ett exempel på samplanering mellan ämnena biologi och svenska som sker varje år i årskurs 8, där eleverna får läsa en roman som bland annat handlar om samtycke samtidigt som de arbetar med det biologiska perspektivet på sexualitet i biologi. I övrigt uppger lärarna att de inte samplanerar undervisningen inom kunskapsområdet men att de har kännedom om varandras planeringar. En grupp elever säger i intervju att de är osäkra på om det sker någon samplanering av undervisningen i kunskapsområdet. Rektorn berättar i intervju att det finns ett årshjul med aktiviteter för alla årskurser som knyter an till kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer, men att det sker utanför den ordinarie undervisningen.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna endast till viss del möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersproblematik.

Undervisningen ger även eleverna få möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang

Granskningen visar att eleverna i viss utsträckning får undervisning om föreställningar om manligt och kvinnligt i olika ämnen. Eleverna ges få möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik.

Undervisningen ger inte heller eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.

Lärare och elever berättar i intervjuer att de arbetat med föreställningar om manligt och kvinnligt i ämnen såsom biologi och samhällskunskap. Exempelvis har de arbetat med bilder och ideal kring vad som är manligt och kvinnligt. Lärarna berättar också att området tas upp i samband med att eleverna arbetar med jämställdhet i samhällskunskap och moderna språk, där de gör jämförelser med hur man ser på manligt och kvinnligt i andra länder.

Av granskningen framkommer att undervisningen innehåller områden som handlar om hedersrelaterat våld och förtryck. Exempelvis har eleverna fått arbeta med ett uppmärksammat fall om hedersproblematik och våld som har lokal förankring. Ett annat exempel är att hedersproblematik tas upp när eleverna arbetar med områdena lag och rätt samt mänskliga rättigheter i samhällskunskap. Lärarna säger däremot att hedersproblematik är ett område som de behöver arbeta mer med och att det pågår ett arbete i svenskämnet för att utveckla undervisningen på området.

Flera lärare säger att det är svårt och känsligt att undervisa om hur relationer och sexualitet framställs i olika medier, bland annat pornografi. Lärarna berättar att det i någon mån berörs i samband med andra teman inom kunskapsområdet. Det förekommer också som en del i arbetet med att eleverna läser en roman i svenska.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att lära sig om och reflektera kring relationer och vad samtycke kan innebära i olika situationer

Granskningen visar att undervisningen bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter. Granskningen visar också att eleverna får diskutera och reflektera över begreppet samtycke i olika ämnen.

Av intervjuer med lärare och elever framgår att eleverna får se en film som handlar om samtycke och att de också arbetar med begreppet utifrån olika rättsfall. Det finns också med som ett moment när eleverna arbetar med moral och etik i religionskunskap. Samtycke har också en central roll när eleverna arbetar med en roman som de läser i svenska och biologi. Eleverna ger också exempel på hur de arbetat med samtycke som sammanfaller med den bild som lärarna ger. I övrigt innehåller undervisningen moment där eleverna får diskutera och reflektera över vad det innebär att vara en god människa och hur man är mot varandra i vänskaps- och kärleksrelationer, exempelvis i ämnena svenska och religionskunskap.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Det finns ett medvetet arbete för att upprätthålla ett öppet klassrumsklimat med tydliga ramar för att främja samtal

Granskningen visar att lärarna på olika sätt arbetar för att alla elever oavsett kön ska få komma till tals och delta i diskussion kring frågor som handlar om sexualitet, samtycke och relationer.

I intervjuer med lärare framkommer att lärarna är medvetna om att samtalsklimatet skiljer sig åt mellan olika klasser och att de arbetar aktivt med att stärka ett öppet och tillåtande klassrumsklimat. Vissa klasser präglas av öppenhet där eleverna har lättare att komma till tals, medan det i andra klasser är mer tyst och slutet. I syfte att skapa trygghet och möjliggöra att alla elever ska kunna delta i samtal är det vanligt förekommande att lärarna låter eleverna arbeta i par eller mindre grupper när de ska diskutera frågor som handlar om sexualitet, samtycke och relationer. I det sammanhanget pekar lärarna också på vikten av tydliga ramar för hur samtalen ska gå till så att alla elever får komma till tals. Exempel på regler är att eleverna inte får ge varandra negativa kommentarer och inte prata rakt ut. Lärare och elever uppger att det finns ett intresse och nyfikenhet för frågorna hos eleverna, även om de kan uppleva vissa frågor som känsliga och pinsamma att diskutera. Eleverna säger att samtalen blivit bättre och att fler elever tar dem på allvar i takt med att de har blivit äldre. Som ett komplement till diskussioner nämner lärare också att eleverna får skriva svar på en del frågor som en metod för att fånga upp de elever som inte känner sig bekväma med att samtala. Lärarna uppger att det händer att eleverna delas in i diskussionsgrupper utifrån kön då det finns klasser där pojkar kan vara högljudda och ta mer utrymme än flickorna. Syftet med indelningen har varit att öka delaktigheten bland eleverna och att flickorna då vågar ta mer plats. Av hänsyn till eleverna händer det att lärare förvarnar om vissa ämnen som tas upp i undervisningen, exempelvis sexuella övergrepp och våldtäkt. Lärarna berättar att de i syfte att värna om elevernas välmående påminner dem om att de kan få stöd av kuratorn om de upplever ämnen som känsliga och jobbiga.

Undervisningen synliggör och utmanar begränsande normer

Granskningen visar att lärarna verkar för att undervisningen om kunskapsområdet ska ha ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning ska känna sig inkluderade.

Lärare uppger i intervju att de arbetar med normer som ett återkommande inslag i undervisningen exempelvis har de arbetat med könsidentitet under skolans egen Pridevecka. De har också arbetat med heteronormen i undervisningen i biologi och samhällskunskap utifrån olika livsberättelser under årskurs 8. Eleverna nämner att normer förekommit som ett inslag i undervisningen i flera ämnen. Lärare och eleverna ger bilden av att det finns en acceptans för olikheter när det gäller identitet och sexuell läggning i vissa grupper, medan man i andra elevgrupper i fråga om normer sluter sig till det som majoriteten tycker är rätt. Samtidigt ger eleverna bilden av att man kan känna sig trygg och få vara den man vill på skolan.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger**Värdegrundsfrågor fördjupas i undervisningen och lärarna har rutiner för att bemöta intolerans för olikheter**

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att det finns rutiner för att bemöta intolerans, destruktiva jargonger och normer men att sådana frågor inte fördjupas i undervisningen.

I lärarintervjuer framkommer att lärarna samtalar med elever och kontakter elevers vårdnadshavare i situationer där elever visar ett dåligt uppträdande i samband med undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Flera lärare uppger att eleverna är medvetna om hur de bör och förväntas uttrycka sig i klassrummet, men att det händer att det exempelvis yttras homofobiska åsikter. Vid dessa tillfällen fångar lärarna upp vad eleverna säger och fördjupar diskussionen om till exempel fördomar tillsammans med eleverna. Enligt lärarna förmedlar de till eleverna att de oavsett åsikt måste lära sig att respektera andra människor och deras olikheter. Lärare uppger också att det kan vara svårt att nå fram till en del elever då de märker att olika typer av föreställningar och fördomar kan vara djupt rotade hos eleven, men hoppas att de genom att bemöta dem och markera vad som är rätt kan väcka en tanke hos eleven i ett senare skede.

Elevdelaktighet**Undervisningen utgår i begränsad omfattning från elevernas frågor, perspektiv och delaktighet**

Granskningen visar att eleverna ges få tillfällen till delaktighet i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Lärarna berättar i intervju att det finns en frågelåda där eleverna kan lämna anonyma frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer till NO-lärarna. I övrigt ger lärarna inga exempel på hur de skapar delaktighet för eleverna i samband med att undervisningen i kunskapsområdet planeras. I intervju hänvisar lärarna till att det är det centrala innehållet som styr vad som ska tas upp i de olika ämnena. Flera lärare uppger dock att de tar hand om elevernas frågor och önskemål löpande i samband med undervisningen och att de också frågar eleverna om hur de upplevt vissa moment som genomförts för att få in sådant som är viktigt för dem. Eleverna säger i likhet med lärarna att de har fått lämna in frågor anonymt, men att deras delaktighet i planeringen av undervisningen i övrigt är begränsad. Eleverna ger exempelvis uttryck för att de skulle vilja ha fördjupad undervisning om relationer och att det är något som de saknar.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- utforma undervisningen så att den ger eleverna fördjupning och en helhetsbild av vad kunskapsområdet innefattar

Av läroplanen framgår det att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Läroplanen anger också att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²

Av granskningen framkommer att undervisningen omfattar många olika delar av kunskapsområdet, men att det inte sker någon övergripande planering eller ämnesintegrering när eleverna får undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. När eleverna får möta externa aktörer som ungdomsmottagningen integreras detta inte i undervisningen för att få fördjupning. På så sätt löper eleverna risken att inte få en helhetsbild av och perspektiv på hur olika delar av kunskapsområdet hänger samman. Genom att använda kompetens från skolans elevhälsa, annan personal, ungdomsmottagningen eller externa organisationer kan lärarna bredda och fördjupa perspektiv i undervisningen. Genom att lärarna har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna och ge dem möjlighet till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att samordna olika ämnesområden så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet samt att elevernas möten med externa aktörer knyts samman med den ordinarie undervisningen. Ett sätt kan vara att på skolan ta fram en övergripande plan för undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer och hur olika ämnen kan bidra till att ge

¹ Lgr22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

² Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

eleverna en helhetsbild. Skolverket har material som kan användas i detta [Skolverket Stöd-i-arbetet/sexualitet-samtycke-och-relationer-i-undervisningen](#)

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- utveckla undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer så att den innefattar maktstrukturer och kritiskt förhållningssätt

Av läroplanen framgår att maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt ska granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.³

Av granskningen framkommer att undervisningen ger eleverna få möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersproblematik och hur dessa kan påverka människors livsvillkor. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör kön och hedersrelaterat våld och förtryck kan eleverna rustas med kunskaper och positiva värden för att ha trygga och respektfulla relationer. Det är även viktigt att undervisningen har inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till framställningar av relationer och sexualitet i olika medier och sammanhang. En sådan undervisning av hög kvalitet kan bidra till främjande arbete mot våld i ungas partnerrelationer.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att den innehåller möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersproblematik. Undervisningen ska även ge eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Arbetet med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck behöver ske systematiskt och vara en del av skolans jämställdhetsarbete. För att lärarna både ska kunna upptäcka utsatthet hos eleverna och behandla frågorna i undervisningen behöver lärarna ha kunskaper inom området. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet samtycke och relationer](#) och [Skolverket Publikationsserier 2021 hedersrelaterat våld och förtryck](#)

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

³ Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag Skolans uppdrag*.

- gör eleverna delaktiga i undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer

I läroplanen anges att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁴

Av granskningen framkommer att lärarnas arbetssätt inte gör eleverna delaktiga i planering, genomförande eller utvärdering av undervisningen om kunskapsområdet om sexualitet, samtycke och relationer. Genom att på ett strukturerat och medvetet sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av undervisningen om kunskapsområdet utvecklas elevernas förmåga att utöva inflytande samt möjligheten att identifiera områden där undervisningen behöver fördjupas.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att arbeta med att höja undervisningens kvalitet gällande elevernas delaktighet och inflytande. Exempelvis kan lärare ta reda på i vilka ämnen kunskapsområdet behandlas, vad eleverna kan utifrån kunskapsområdet och planerade arbetsmoment, elevernas frågor och funderingar samt vilka perspektiv och med vilken fördjupning som kan vara relevant. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Publikationsserier 2015 Delaktighet för lärande](#) och [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer Framgångsfaktorer i undervisningen](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Carl Bexell. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Ulrika Sutorius och Ewa Mölleryd deltagit.

⁴ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter*.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning ger eleverna en helhetsbild

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁵

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁶ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁷

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁸ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁹

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁰

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹¹

⁵ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁶ 1 kap. 4 § skollagen.

⁷ 1 kap. 4 § skollagen.

⁸ 1 kap. 5 § skollagen.

⁹ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹⁰ 2 kap. 25 § skollagen.

¹¹ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*.

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹²

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹³

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁴

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges

¹² Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

¹³ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹⁴ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁵

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹⁶ Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹⁷ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.¹⁸

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmonster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.¹⁹

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²⁰

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå

¹⁵ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag*.

¹⁶ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden*.

¹⁷ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål*.

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

²⁰ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål*.

utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²¹

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²²

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²³

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²⁴ Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

²¹ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

²² Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²³ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²⁴ Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.